

บัณฑิตศึกษาบริหารคน วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 (ฉบับวิชาบูชา) พฤษภาคม- สิงหาคม 2563

การศึกษาปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรมแผนกธรรม

อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก

A Study on the Problems of Learning and Teaching of Pariyattidhamma
Muang District Phitsanulok Province

พระสิทธิชัย ลิทธิชัย (อ๋อนลี)¹

พระราชวรเชษฐ์ (วีระ วรบุญโญ)²

วรกฤต เกื้อนช้าง³

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก” มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ คือ 1) เพื่อศึกษาปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม 2) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นต่อปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม จำแนกตาม สถานะ อายุ ระดับชั้นพระปริยัติธรรม แผนกธรรม 3) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ การจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก

ดำเนินการวิจัยโดยใช้รูปแบบเป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ จากแบบสอบถาม และการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กลุ่มตัวอย่างได้แก่ พระภิกษุสามเณร ที่กำลังศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ประจำปีการศึกษา 2560 จำนวน 181 คน วิเคราะห์ โดยใช้สถิติค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การทดสอบค่าที (T-test) และการทดสอบค่าเอฟ (F-test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 7 ท่าน โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1) เนื้อหาหลักด้านหลักสูตรมีความหลากหลายเกินไป 2) ครูมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนน้อยเกินไป 3) สื่อการเรียนการสอนไม่เพียงพอต่อผู้เรียน 4) ครูผู้สอนไม่ค่อยมีการวัดและประเมินผลการเรียนการสอนในชั้นเรียนอย่างจริงจัง ข้อเสนอแนะ คือ 1) ควรปรับโครงสร้างหลักสูตรให้เหมาะสม โดยยึดวุฒิภาวะของผู้เรียน และลดวิชาการทางโลกบางวิชาที่ไม่สำคัญ และปรับการเรียนแผนกธรรม ให้มีเนื้อหาลดน้อยลง แต่คงไว้ในประเด็นสำคัญที่ผู้เรียนควรเข้าใจ ลดการเน้นท่องจำ ให้นับการคิดวิเคราะห์มากขึ้น โดยมีการศึกษาวิจัยการรวมหลักสูตร

¹ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา มจร วิทยาเขตนครสวรรค์

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายวิชาการ , ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

³ รองศาสตราจารย์ ดร. อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม มจร วิทยาเขตนครสวรรค์

บัณฑิตศึกษาบริหารคน วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 (ฉบับวิสาขบูชา) พฤษภาคม-สิงหาคม 2563

พระปริยัติธรรมทั้ง 2 แผนกดังกล่าว และศึกษาวิจัยเนื้อหาสาระของหลักสูตรธรรมที่สมควรกำหนดให้เรียนในแผนก สามัญศึกษา เพื่อนำมากำหนดหลักสูตร 2) ครูควรศึกษากิจกรรมการเรียนการสอนให้มากยิ่งขึ้น 3) ผู้บริหาร ครูผู้สอนต้องจัดหาสื่อการเรียนการสอนให้เพียงพอต่อผู้เรียน 4) ครูควรให้ความใส่ใจอย่างจริงจังกับการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน

คำสำคัญ : ปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรมแผนกธรรม , อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก

Abstract

This research Objectives are 1.) to investigate the problems of learning and teaching of Pariyattidhamma (Dhamma Study) in Muang district Phitsanulok province, 2.) to compare the opinions on the problems of learning and teaching of Pariyattidhamma (Dhamma Study) in Muang district Phitsanulok province, and 3.) to study the problem, Obstacles and suggestions of learning and teaching of Pariyattidhamma (Dhamma Study) in Muang district Phitsanulok province.

This research conducted by Mixed Methods Research were both quantitative research using Survey Research based on questionnaire and Qualitative Research by In-depth Interview with key Informant. the Key Informants 7 people using contextual analysis techniques.

Results of the Research

1.) Course's content is too diversified, 2.) Teachers have too few teaching activities, 3.) Instructional media is not enough for the students, 4.) Teachers rarely measure and evaluate classroom teaching. Suggestion as follows: 1.) The curriculum should be adjusted appropriately based on the maturity of the students, and to reduce some subjects that are not important, including adjust the content of Dhamma subject to less, however, key issues remain, reduce emphasis on memorization, focus on more analytical thinking. We should be research both curriculum the basic course and the Dharma course, including choose the content of the curriculum that is appropriate for study, 2.) Teachers should study more the teaching method, 3.) Administrators and teachers should provide enough instructional media to students, 4.) Teachers should focus on measuring and evaluating teaching and learning.

Keyword: the Problems of Learning and Teaching of Pariyattidhamma, Muang District , Phitsanulok Province

บทนำ

บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 (ฉบับวิสาขบูชา) พฤษภาคม- สิงหาคม 2563

การศึกษาเป็นพื้นฐานที่สำคัญยิ่งสำหรับความเจริญของประเทศชาติ และการศึกษา สภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์กันเป็นวงจร มุ่งเน้นเพื่อให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ในทุกยุคทุกสมัยที่ผ่านมาโรงเรียนมีส่วนในการพัฒนาการศึกษาให้ประชาชนของชาติ ได้รับความรู้ส่งเสริมสติปัญญาให้รู้จักการแก้ปัญหาและรู้จักใช้ทฤษฎีสู่ความเป็นจริง เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ในอดีตวัดเป็นสถานที่ให้การศึกษาแก่เด็กชายไทยทุกคน วัดเป็นศูนย์เยาวชน และเป็นโรงเรียนกินนอนไปในตัว เพราะเด็กเหล่านี้เมื่อมาอยู่วัดต้องศึกษาเล่าเรียนหนังสือ บางคนก็บรรพชาเป็นสามเณร หัดเรียนเขียนวิชาหนังสือให้มีความรู้อ่านออกเขียนได้ เมื่ออายุครบบวช ก็จะได้รับการอุปสมบทเป็นพระภิกษุ และได้ร่ำเรียนวิชาการชั้นสูงขึ้น⁴

ครั้นถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น นับแต่สมัยรัชกาลที่ 1 ถึง สมัยรัชกาลที่ 5 พระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ทรงรับพระราชภารกิจโดยสม่ำเสมอ จนถึงสมัยรัชกาลที่ 5 ตอนปลาย พระองค์ทรงปรึกษากับคณะสงฆ์ขอให้แบ่งพระราชภาระกิจในการจัดการศึกษาของพระสงฆ์เป็น ของคณะสงฆ์ แต่พระองค์ยังทรงรับให้อยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์ เป็นลำดับมา ถึงสมัยรัชกาลที่ 6 พระองค์ทรงมอบหมายให้สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรสทรงดำเนินการ นับเป็นการจัดการศึกษาของพระสงฆ์อย่างมีระบบมาจนถึงปัจจุบัน ปัจจุบันการศึกษาของคณะ สงฆ์ดำเนินการภายใต้ข้อบังคับแห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 และพระราชบัญญัติกำหนดวิทยฐานะ พ.ศ.2527 ซึ่งพื้นฐานการศึกษาเล่า เรียนพระพุทธรศาสนาเมืองประกอบที่สำคัญ 3 ประการ คือ ปรียัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ การศึกษาหรือ ปรียัติ ถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการศึกษาภาษาบาลีและคัมภีร์ พระไตรปิฎก ซึ่งเรียกว่า การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี และในปี พ.ศ.2514 กระทรวงศึกษาธิการ ประกาศใช้ระเบียบว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาเพื่อให้พระภิกษุสามเณร ได้ เรียนวิชาสามัญควบคู่กันไปด้วย⁵

การศึกษาของพระภิกษุสามเณร คือ การศาสนศึกษา หมายถึงการศึกษาปริยัติธรรม และการศึกษาค้นคว้าแก่สมณะ การศึกษาปริยัติธรรมแบ่งเป็น 2 แบบ คือ การศึกษาธรรมและ บาลี สำนักเรียน วัด และคณะจังหวัดเป็นผู้จัดสอน บางสำนักเรียนมีการสอนทั้งแผนกธรรมและ บาลี บางสำนักเรียนก็มีสอนเฉพาะแผนกธรรม และบางสำนักเรียนได้จัดให้มีการสอนธรรมศึกษา แก่คฤหัสถ์อีกด้วย แม่กองธรรมสนามหลวงเป็นผู้ดำเนินการสอบ ตามหลักสูตรนักระรรมชั้นตรี นักระรรมชั้นโท นักระรรมชั้นเอก และธรรมศึกษาชั้นตรี ธรรมศึกษาชั้นโท ธรรมศึกษาชั้นเอก ส่วน การศึกษาแผนกบาลีแม่กองบาลีสนามหลวงเป็นผู้ดำเนินการสอบ ปัจจุบันระบบการจัดการศึกษา ของสงฆ์มี 3 แผนกดังนี้

⁴ พระมหาบุญเพียร ปุณณวิริโย, ปฎิรูปการศึกษาเพื่อการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์, (วารสาร วิชาการ, 4 กันยายน 2544), หน้า 37.

⁵ พระมหาวรยุทธ โพธิ์จันสถิตธาดา,การศึกษาปัญหาการจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในจังหวัดพิษณุโลก, หลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต, (สาขาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม, 2551), หน้า 1-3.

บัณฑิตศึกษาปริวรรตน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 (ฉบับวิสาขบูชา) พฤษภาคม-สิงหาคม 2563

1. การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ตามหลักสูตรแบ่งเป็น 3 ชั้น คือ ชั้นตรี ชั้นโท และชั้นเอก พระภิกษุสามเณรเมื่อสอบได้แล้วจะได้รับประกาศนียบัตรนักธรรมชั้นตรี ชั้นโท และชั้นเอก ตามลำดับ ส่วนคฤหัสถ์เรียกว่า การศึกษาธรรมศึกษาแบ่งเป็น 3 ชั้นเช่นเดียวกัน คือ ธรรมศึกษาชั้นตรี ธรรมศึกษาชั้นโท และธรรมศึกษาชั้นเอก คฤหัสถ์เมื่อสอบได้แล้วก็ได้รับประกาศนียบัตรธรรมศึกษาตรี ธรรมศึกษาโท และธรรมศึกษาเอก ผู้ที่สำเร็จการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม นักธรรมชั้นเอกเทียบเท่าประณมบริบูรณ์ ซึ่งปัจจุบันคือเทียบเท่าชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

2. การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี คณะสงฆ์ได้แบ่งเป็น 8 ชั้น คือ บาลี ประโยค 1-2 เปรียญธรรม 3 ประโยค (ป.ธ.3) เปรียญธรรม 4 ประโยค (ป.ธ.4) เปรียญธรรม 5 ประโยค (ป.ธ.5) เปรียญธรรม 6 ประโยค (ป.ธ.6) เปรียญธรรม 7 ประโยค (ป.ธ.7) เปรียญธรรม 8 ประโยค (ป.ธ.8) เปรียญธรรม 9 ประโยค (ป.ธ.9) ผู้ที่สำเร็จการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี เปรียญธรรม 3 ประโยค (ป.ธ.3) เทียบเท่ามัธยมศึกษาตอนต้น (ม.3) เปรียญธรรม 5 ประโยค (ป.ธ.5) และมีประสบการณ์การสอนไม่น้อยกว่า 300 ชั่วโมง เทียบเท่ามัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.6) เปรียญธรรม 6 ประโยค (ป.ธ.6) เทียบเท่ามัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.6) เปรียญธรรม 9 ประโยค (ป.ธ.9) มีวิทยฐานะชั้นปริญญาตรี

3. การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ตามหลักสูตรแบ่งออกเป็น 2 ช่วงชั้น คือ ช่วงชั้นที่ 3 มัธยมศึกษาปีที่ 1-3 เป็นการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 เป็นการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ ในจังหวัดพิษณุโลก ปัจจุบันได้รับการพัฒนามาตามลำดับ จากเดิมนั้นมีการจัดการศึกษาเพียง 2 แผนก คือ พระปริยัติธรรม แผนกธรรม และแผนกบาลีเท่านั้น จึงทำให้พระภิกษุสามเณร จำนวนลดลงทุกปี ดังนั้น คณะสงฆ์ในจังหวัดพิษณุโลก จึงได้ดำเนินการจัดการศึกษาในรูปแบบใหม่ขึ้น ที่เรียกว่า “พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา” ในจังหวัดพิษณุโลกมีการจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรมและแผนกสามัญศึกษา 3 แห่ง ได้แก่⁶

1. โรงเรียนวัดจันทรวรวิทยา เปิดสอนตามหลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกธรรมและแผนกสามัญ แผนกธรรม ตามหลักสูตรแบ่งเป็น 3 ชั้น คือ ชั้นตรี ชั้นโท และชั้นเอก พระภิกษุสามเณรเมื่อสอบได้แล้วจะได้รับประกาศนียบัตรนักธรรมชั้นตรี ชั้นโท และชั้นเอก ตามลำดับ แผนกสามัญ ศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น - ปลาย ได้รับอนุญาตให้จัดตั้งเมื่อวันที่ 13 พฤษภาคม 2539 โดยมีพระครูปริยัติกิจจานุกรมเป็นผู้จัดการโรงเรียน มี พระครูพิทักษ์ชินรัตน์, ดร. เป็นผู้อำนวยการโรงเรียน

2. โรงเรียนวัดธรรมจักรวิทยา เปิดสอนตามหลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกธรรม และแผนกสามัญศึกษา แผนกธรรม ตามหลักสูตรแบ่งเป็น 3 ชั้น คือ ชั้นตรี ชั้นโท และชั้นเอก พระภิกษุสามเณรเมื่อสอบได้แล้วจะได้รับประกาศนียบัตรนักธรรมชั้นตรี ชั้นโท และชั้นเอก ตามลำดับ แผนกสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ได้รับอนุญาตให้จัดตั้งเมื่อวันที่ 16 พฤษภาคม

⁶ ที่มาของข้อมูล : “ข้อมูล จ1 ร1 ”, สำนักงานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 4 อำเภอมะนัง จังหวัดพิษณุโลก, (อัดสำเนา).

บัณฑิตศึกษาปริวรรต วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 (ฉบับวิชาบูชา) พฤษภาคม- สิงหาคม 2563

2540 โดยมีพระโสภณปริยัติธรรมเป็นผู้จัดการโรงเรียน มี พระครูนิเทศน์บุญญากร เป็นผู้อำนวยการโรงเรียน

3. โรงเรียนสาธิตวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช เปิดการสอนตามหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกสามัญศึกษา แผนกธรรม ตามหลักสูตรแบ่งเป็น 3 ชั้น คือ ชั้นตรี ชั้นโท และชั้นเอก พระภิกษุสามเณรเมื่อสอบได้แล้วจะได้รับประกาศนียบัตรนักธรรมชั้นตรี ชั้นโท และชั้นเอก ตามลำดับ แผนกสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น – ปลาย ได้รับอนุญาตให้จัดตั้งเมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม 2541 โดยมีพระราชรัตนมณี เป็นประธานที่ปรึกษา มีพระครูสุวิธานศาสนกิจ เป็นผู้จัดการโรงเรียน พระครูกิตติรัตนากุล เป็นผู้อำนวยการโรงเรียน การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมจะมีความสำคัญต่อความเจริญและความมั่นคงของพระพุทธศาสนาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องพยายามให้การสนับสนุน แต่ผลสอบพระปริยัติธรรมแผนกธรรม นั้น พบว่าในจำนวนพระภิกษุสามเณร ที่ศึกษาและเข้าสอบในแต่ละปี ประมาณ 400 ถึง 500 รูป แต่สอบได้เพียง ปีละประมาณ 200 ถึง 300 รูปเท่านั้น จากสถิติดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมโดยรวมแล้วยังไม่ประสบความสำเร็จ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก เป็นอำเภอหนึ่งที่มีกระบวนการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม และมีการสอบประจำทุกปี โดยในแต่ละปีนั้น มีพระภิกษุและสามเณรเข้ามาศึกษาและเข้าสอบเป็นจำนวนมาก โดยมีพระภิกษุที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้สอนนอกจากนี้ยังมีสภาพปัญหากระบวนการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม โดยแบ่งออกเป็น 4 ด้าน 1. ด้านหลักสูตร 2. ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน 3. ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน 4. ด้านการวัดและประเมินผล

จากสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้น จึงเป็นสาเหตุสำคัญทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษากระบวนการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อนำผลการวิจัยให้เป็นแนวในการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลกจังหวัดพิษณุโลก และศาสนศึกษาอื่นๆที่สนใจ ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ด้านการจัดการศึกษาแผนกธรรม อันจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาของพระภิกษุสามเณร ให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายของหลักสูตร และเป็นไปตามเจตนารมณ์ของกระบวนการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก สืบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นต่อปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก จำแนกตาม สถานะ อายุ ระดับชั้นพระปริยัติธรรม แผนกธรรม
3. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ การจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ดำเนินการวิจัยโดยใช้รูปแบบเป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) จากแบบสอบถาม (Questionnaire) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) กลุ่มตัวอย่างได้แก่ พระภิกษุสามเณร ที่กำลังศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอมะนัง พิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ประจำปีการศึกษา 2560 จำนวน 181 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบแบ่งชั้น ตามสัดส่วน (Stratified random sampling) และกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยการใช้สูตรคำนวณกำหนดกลุ่มตัวอย่างเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการและมาตราส่วน ประเมินค่า 5 ระดับ ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง โดยมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.933 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยใช้สถิติค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การทดสอบค่าที (T-test) และการทดสอบค่าเอฟ (F-test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ในกรณีตัวแปรต้นตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไป เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีการ (Least Significant Difference : LSD) โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 7 ท่าน โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

ผลการวิจัย

สรุปผล การศึกษาปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอมะนัง พิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก” ครั้งนี้ทำให้ทราบถึงข้อเสนอแนะ ซึ่งจำแนกเป็นรายด้านได้ดังนี้

1. ด้านหลักสูตร

พบว่า เนื้อหาสาระ เก่าเกินไป และภาษาที่ใช้ในหนังสือเป็นภาษาที่เข้าใจยาก โดยเฉพาะเนื้อหาสาระในแผนกธรรมเน้นการจำมากกว่าความเข้าใจ ขาดการประยุกต์ใช้ ไม่เหมาะสมกับบุคลิกภาพของผู้เรียน จึงควรปรับปรุงภาษาที่ใช้ให้เป็นภาษาที่เข้าใจง่าย จัดระบบเนื้อหาให้ง่ายต่อการเข้าใจ มีคำอธิบายให้ชัดเจน ควรจัดเวลาส่วนต่างๆ ให้ทันสมัย และควรเพิ่มวิชาการทางโลก เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้หลากหลาย มีความแตกฉาน สามารถเชื่อมโยงประยุกต์ใช้ และมีความสนใจอยากเรียนมากยิ่งขึ้น และควรมีการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานโดยสอบถามผู้ที่มีความเกี่ยวข้องในการใช้หลักสูตรได้แก่โรงเรียนพระปริยัติธรรม มหาเถรสมาคม หรือสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ควรมีการกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ด้านหลักสูตรได้กำหนดจุดมุ่งหมายไว้ในวิสัยทัศน์ของหลักสูตรว่า ในปีการศึกษาการศึกษานี้ควร มีการพัฒนาด้านใด และควรมีการกำหนดเนื้อหาประสบการณ์การเรียนรู้ โดยให้ครูหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้ทำโครงสร้างรายวิชาร่วมด้วยเพื่อความหลากหลายด้านหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา

2. ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน

บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 (ฉบับพิเศษ) พฤษภาคม- สิงหาคม 2563

พบว่า วิธีการเรียนการสอน เน้นการท่องจำ ไม่ค่อยมีการประยุกต์ใช้และขาดการคิดวิเคราะห์ จึงควรเน้นทักษะทั้ง 4 ด้าน คือ ฟัง พูด อ่าน เขียน โดยปรับวิธีการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์ สังเคราะห์มากขึ้น สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับชีวิตได้ และปรับปรุงวิธีการเรียนการสอนให้เกิดความศรัทธาในการเรียน และเพิ่มกิจกรรมการเรียนการสอนให้มากขึ้น และอาคารสถานที่ ไม่ค่อยจะเอื้ออำนวยในการเรียนการสอน ซึ่งมักมีเสียงรบกวน และบรรยากาศไม่เอื้อต่อการเรียนรู้ คับแคบ ไม่ปลอดโปร่ง แสงสว่างไม่เพียงพอ ควรมีสถานที่เรียนเป็นเอกเทศ จัดเป็นห้องเรียนเฉพาะ เป็นสัดส่วน จัดให้มีแสงสว่างเพียงพอทั้งภายในและภายนอก มีบรรยากาศและสิ่งอำนวยความสะดวกที่เอื้อต่อการเรียนรู้

3. สรุปด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน

พบว่า หนังสือ ตำราประกอบการเรียน ไม่เพียงพอ วิชาทางศาสนา มีน้อยเกินไป สื่อ-อุปกรณ์ประกอบการสอน มีน้อย ไม่เพียงพอ ขาดชุด เสียนหาย ควรปรับปรุงสื่อการสอน และมีอุปกรณ์ให้ทันสมัย และให้เพียงพอต่อความต้องการ และสิ่งที่สำคัญ หนังสือ ตำราประกอบแบบเรียน เป็น ตำราเก่าเกินไป ขาดการปรับปรุง และภาษาที่ใช้ยาก จึงควรมีตำราสากลที่เป็นมาตรฐานเดียวกันโดยหน่วยงานสังกัดที่รับผิดชอบโรงเรียนพระปริยัติธรรมควรมีการรับรองอย่างเป็นทางการ เพื่อใช้เป็นหลักสูตรกลาง และขัดเกลาสำนวนต่าง ๆ ให้ทันสมัย สามารถเข้าใจง่าย และควรส่งเสริมให้มีการผลิตตำราหรือคู่มือประกอบการเรียนให้มากขึ้น

4. สรุปด้านการวัดและประเมินผล

พบว่า เกณฑ์การวัดและประเมินผล ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม จังหวัดพิษณุโลก มักใช้การวัดความจำ มากกว่าความเข้าใจและการคิดวิเคราะห์ ไม่มีเกณฑ์มาตรฐาน และกฎเกณฑ์แน่นอน ควรปรับเกณฑ์การวัดและประเมินผลโดยใช้วิธีดำเนินสายกลาง จัดระบบให้มีมาตรฐานเดียวกัน โดยเน้นการวัดความเข้าใจและการประยุกต์ใช้มากกว่า วัดความจำ และควรมีการประเมินหลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกธรรม อย่างต่อเนื่อง และใช้ข้อมูลที่ได้จากการประเมินหลักสูตร มาปรับปรุงหลักสูตรให้ดีขึ้นและควรให้มีหน่วยงานกลางที่มีการประเมินให้ครอบคลุมทุกองค์ประกอบในกระบวนการพิจารณาหลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ไม่ว่าจะเป็นการประเมินด้านผลผลิต (Outcome) ควรให้ครอบคลุมทั้งด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัยด้านการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม และในการใช้หลักสูตรควรกำหนดให้แน่นอนว่าจะประเมินผลการใช้หลักสูตรในระยะนานเท่าใด เช่น ทุกๆ 3 ปี หรือทุกๆ 5 ปี เป็นต้น เพื่อเป็นการพัฒนาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาค้นคว้าข้อมูล การวิจัยเรื่อง “การศึกษาปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก” มีประเด็นการอภิปรายผล ดังนี้

บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 (ฉบับวิสาขบูชา) พฤษภาคม-สิงหาคม 2563

1. ระดับความคิดเห็นปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก โดยภาพรวม

จากผลการวิจัยครั้งนี้ พบว่า การศึกษาปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.36$, $S.D. = 0.676$) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก มีการวัดและประเมินผลที่ยังขาดความต่อเนื่องไม่ว่าจะเป็นด้านหลักสูตร ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาพนิต สกกลกล้า⁷ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “สภาพปัญหาและแนวทางพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในจังหวัดชลบุรี” พบว่า สภาพการจัดการศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในจังหวัดชลบุรี โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง

การเปรียบเทียบสภาพการจัดการศึกษา ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในจังหวัดชลบุรี จำแนกตามตำแหน่งของผู้จัดการศึกษาโดยรวม ด้านงานงบประมาณ และด้านงานบุคคล แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ประสิทธิภาพของผู้จัดการศึกษา โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ วุฒิการศึกษาของผู้จัดการศึกษา โดยรวม ด้านงานวิชาการ และด้านงานบริหารทั่วไป แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

การเปรียบเทียบสภาพการจัดการศึกษา ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในจังหวัดชลบุรี จำแนกตามตำแหน่งของผู้จัดการศึกษาโดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนรายด้าน ด้านการบริหารงานทั่วไป แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ประสิทธิภาพของผู้จัดการศึกษา โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และวุฒิการศึกษาของผู้จัดการศึกษา โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

แนวทางพัฒนาการจัดการศึกษา ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในจังหวัดชลบุรี ตามลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านงานวิชาการ ควรจัดฝึกอบรมครูให้มีความเข้าใจในการจัดหลักสูตร แผนกธรรม ด้านงานงบประมาณ ควรให้มีการจัดการงบประมาณจากแหล่งต่างๆ อย่างเพียงพอต่อการจัดการศึกษา ให้มีประสิทธิภาพ ด้านงานบุคคล ควรจัดวางตัวบุคลากรปฏิบัติงานในตำแหน่งหน้าที่ต่างๆ ให้อย่างเหมาะสม และด้านงานบริหารทั่วไป ควรจัดให้มีแผนปฏิบัติงานประจำปีของโรงเรียน ให้อย่างเหมาะสมและชัดเจน

⁷ พระมหาพนิต สกกลกล้า, “สภาพปัญหาและแนวทางพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในจังหวัดชลบุรี” วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, 2551), บทคัดย่อ.

2. ระดับความคิดเห็นปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก โดยจำแนกเป็นรายด้าน

1) **ด้านหลักสูตร** ผลการวิจัย พบว่า ระดับความคิดเห็นต่อปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ด้านหลักสูตร อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.02$, S.D.= 1.677) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะหลักสูตรมีการแก้ไขปรับปรุงอยู่เสมอ ซึ่งทำให้เกิดความซับซ้อนและยุ่งยากในเรื่องของการจัดการศึกษา เพราะหลักสูตรควรมีความชัดเจนและเป็นแบบแผนให้มีการศึกษาได้อย่างจริงจัง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาเอกชัย ขยเมธี⁸** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม จังหวัดเชียงใหม่” พบว่า 1.หลักสูตรมีความซับซ้อนและยากต่อความเข้าใจของผู้เรียน ($\bar{X} = 3.55$) ที่พระภิกษุหรือสามเณรจะเรียนได้โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พระภิกษุสามเณรที่มีอายุพรรษาน้อย 2.) ผู้เรียนไม่เข้าใจหลักสูตรของนักธรรมอย่างจริงจัง 3.) ผู้เรียนขาดความเข้าใจในด้านหลักสูตรการจัดการเรียนการสอน 4.) หลักสูตรมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ

2) **ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน** ผลการวิจัย พบว่า ระดับความคิดเห็นต่อสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.97$, S.D.= 0.692) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนมีโอกาสทำงานร่วมกันน้อยเกินไปจนทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจด้านกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระครูปัญญาวุฒนกิจ ปญญาทโน (พึงสูงเนิน)⁹** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “สภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอน ของครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา ช่วงชั้นที่ 3 ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 4” ผลการวิจัยพบว่า 1.) สภาพการจัดการเรียนการสอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีสภาพอยู่ในระดับมาก 3 ด้าน โดยด้านที่มีสภาพการจัดการเรียนการสอนมากที่สุด ได้แก่ ด้านหลักสูตร รองลงมาได้แก่ ด้านการวัดและประเมินผล และด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ตามลำดับ ยกเว้นด้านอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน ที่มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง 2.) ปัญหาการจัดการเรียนการสอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีปัญหาการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับปานกลาง 2 ด้าน และมีปัญหาอยู่ในระดับน้อย 2 ด้าน โดยด้านที่มีปัญหาระดับปานกลางเป็นอันดับแรก คือ ด้านอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน รองลงมาคือ ด้านหลักสูตร ด้านการวัดและประเมินผล และด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน 3.) ครูผู้สอน ที่มีเพศต่างกัน มีวุฒิ

⁸ พระมหาเอกชัย ขยเมธี, “การจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม จังหวัดเชียงใหม่” **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2547), บทคัดย่อ.

⁹ พระครูปัญญาวุฒนกิจ ปญญาทโน (พึงสูงเนิน). “สภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอน ของครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา ช่วงชั้นที่ 3 ในสถาบันขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 4” **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, 2549), บทคัดย่อ.

บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 (ฉบับวิสาขบูชา) พฤษภาคม-สิงหาคม 2563

การศึกษาทางโลกต่างกัน มีประสบการณ์การสอนต่างกัน และมีการเข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาต่างกัน มีสภาพการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ช่วงชั้นที่ 3 ทั้งโดยภาพรวมและเป็นรายด้าน ไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 4.) ครูผู้สอน ที่มีเพศต่างกัน มีวุฒิการศึกษาทางโลกต่างกัน มีประสบการณ์การสอนต่างกัน และมีการเข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาต่างกัน มีปัญหา การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ช่วงชั้นที่ 3 ทั้งโดยภาพรวมและเป็นรายด้าน ไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 ครูผู้สอนที่มีวุฒิการศึกษาทางโลกต่างกันมีปัญหาด้านด้านอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอนแตกต่างกัน อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนาที่มีวุฒิการศึกษาทางโลกต่างกัน ที่จบการศึกษาเอกทางด้านสังคมศึกษา มีปัญหามากกว่าครูผู้สอนที่จบการศึกษาวิชาเอกอื่น

3) ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน ผลการวิจัย พบว่า ระดับความคิดเห็นต่อสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.54$, S.D.= 0.656) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสื่อการเรียนการสอนมีความหลากหลาย บางสื่อไม่มีความเหมาะสมการเนื้อหาและสื่อการเรียนการสอนไม่พร้อมใช้งาน จนทำให้เกิดปัญหาด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระสมุห์สุทธิยะ สุทธิโย (หุยมโธสง)**¹⁰ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “สภาพและปัญหาการใช้สื่อในการจัดการเรียนการสอนของครู โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ จังหวัดมหาสารคาม” ซึ่งได้ศึกษาปัญหาการใช้สื่อการจัดการเรียนการสอนตามหลักการใช้สื่อ 4 ด้าน คือ (1.) ด้านหลักการเลือก (2.) ด้านหลักการเตรียม (3.) ด้านหลักการนำเสนอสื่อในห้องเรียน และ (4.) ด้านหลักการประเมินผล ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูผู้สอนในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ จังหวัดมหาสารคาม ปีการศึกษา 2541 จำนวน 92 รูป/คน ซึ่งผลการศึกษาปรากฏดังนี้

1.) สภาพการใช้สื่อในการจัดการเรียนการสอนของครู โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ จังหวัดมหาสารคาม รวมทุกประเภท และเป็นรายด้าน อยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ สื่อประเภทไม่ต้องฉาย สื่อประเภทเสียง สื่อของจริง สื่อกิจกรรม สื่อประสม สื่อภาพเคลื่อนไหว คอมพิวเตอร์ และเกมส์ และสื่อภาพนิ่งประเภทฉาย เมื่อพิจารณาตามตัวแปร ปรากฏดังนี้ 1.1) ครูที่มีวุฒิการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีและสูงกว่าปริญญาตรี มีการใช้สื่อรวมทุกประเภทและเป็นรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง 1.2) ครูที่มีประสบการณ์ 1-5 ปี, 6-10 ปี และครูที่มีประสบการณ์ตั้งแต่ 11 ปีขึ้นไป มีการใช้สื่อรวมทุกประเภทและเป็นรายด้าน อยู่ในระดับปานกลาง 1.3) พิจารณาตามตัวแปรกลุ่มวิชาที่สอน พบว่า มีการใช้สื่อการเรียนการสอนรวมทุกประเภท อยู่ในระดับปานกลาง

¹⁰ พระสมุห์สุทธิยะ สุทธิโย (หุยมโธสง), “สภาพและปัญหาการใช้สื่อในการจัดการเรียนการสอนของครู โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ จังหวัดมหาสารคาม”, *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2541), บทคัดย่อ.

บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 (ฉบับพิเศษ) พฤษภาคม- สิงหาคม 2563

2.) ปัญหาการใช้สื่อในการจัดการเรียนการสอนของครู โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ จังหวัดมหาสารคาม โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านที่มีปัญหามากที่สุด ได้แก่ ด้านหลักการเตรียม และที่มีปัญหาน้อยที่สุดคือ ด้านหลักการเลือก และเมื่อพิจารณาตามตัวแปร ปรากฏดังนี้ 2.1) ครูที่มีวุฒิการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีและสูงกว่าปริญญาตรี มีการใช้สื่อรวมทุกประเภทและเป็นรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง 2.2) ครูที่มีประสบการณ์ 1-5 ปี, 6-10 ปี และครูที่มีประสบการณ์ตั้งแต่ 11 ปีขึ้นไป มีการใช้สื่อรวมทุกประเภทอยู่ในระดับปานกลาง และเป็นรายด้าน โดยครูที่มีประสบการณ์ 1-5 ปี มีความเห็นว่า ด้านที่มีปัญหามากกว่าด้านอื่นๆ คือ ด้านหลักการเตรียม และด้านที่มีปัญหาน้อยกว่าด้านอื่นๆ คือ ด้านหลักการนำเสนอสื่อในห้องเรียน ครูที่มีประสบการณ์ 6-10 ปีมีความเห็นว่า ด้านที่มีปัญหามากกว่าด้านอื่นๆ คือ ด้านหลักการเลือก ด้านหลักการประเมินผล และด้านที่มีปัญหาน้อยกว่าด้านอื่นๆ คือ ด้านหลักการเตรียม สำหรับครูที่มีประสบการณ์ตั้งแต่ 11 ปีขึ้นไปมีความเห็นว่า ด้านที่มีปัญหามากกว่าด้านอื่นๆ คือด้านหลักการนำเสนอสื่อในห้องเรียน และด้านที่มีปัญหาน้อยกว่าด้านอื่นๆ คือด้านหลักการเลือก 2.3) พิจารณาตามตัวแปรกลุ่มวิชาที่สอน พบว่า ครูในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มีการใช้สื่อการเรียนการสอนภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง

4) ด้านการวัดและประเมินผล ผลการวิจัย พบว่า ระดับความคิดเห็นต่อสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก การวัดและประเมินผล อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.41$, S.D.= 0.976) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะขาดการวัดและประเมินผลความรู้ของผู้เรียนก่อนหลังการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูกิตติวรการ¹¹ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ฝ่ายธรรมศึกษา สำนักเรียน คณะจังหวัดนนทบุรี ภาค 1” พบว่า สภาพการจัดการศึกษา พระปริยัติธรรม แผนกธรรม ฝ่ายธรรมศึกษา สำนักเรียน คณะจังหวัดนนทบุรี ภาค 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการสร้างโอกาสทางการศึกษา และการพัฒนาผู้เรียน ไม่มีการวัดและการประเมินผลอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ส่วนด้านการจัดองค์กร ด้านการจัดสภาพแวดล้อมภายใน และสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านการจัดครูและบุคลากรทางการศึกษา ด้านการจัดการหลักสูตร และการเรียนการสอน และด้านการจัดการความสัมพันธ์กับชุมชน ล้วนแต่มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง

3.ปัญหาการจัดการศึกษา พระปริยัติธรรม แผนกธรรม ฝ่ายธรรมศึกษา สำนักเรียน คณะจังหวัดนนทบุรี ภาค 1 พบว่า ไม่มีการบริหารงานผ่านระบบข้อมูลสารสนเทศที่ทันสมัย เช่นระบบอินเตอร์เน็ต งบประมาณสำหรับบริหารจัดการสำนักเรียนมีไม่เพียงพอ ขาดครูผู้สอนที่มีความรู้ความสามารถในการสอนเชิงบูรณาการ ขาดการส่งเสริมและสนับสนุนระบบประกันคุณภาพการศึกษา ทั้งการประกันคุณภาพภายในสำนักเรียน และการประกันคุณภาพภายนอก

¹¹ พระครูกิตติวรการ, “การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ฝ่ายธรรมศึกษา สำนักเรียน คณะจังหวัดนนทบุรี ภาค 1” วิทยานิพนธ์การศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2551), บทคัดย่อ.

บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 (ฉบับวิสาขบูชา) พฤษภาคม-สิงหาคม 2563

โดยสำนักงานรับรองมาตรฐาน และประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) (สมศ.) ผู้เรียน ขาดตำราเรียน และแหล่งศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม เช่น ห้องสมุด เป็นต้น และขาดการประชาสัมพันธ์ เพื่อให้ชุมชนเข้ามาช่วยเหลือสนับสนุนการจัดการศึกษาของสำนักเรียน

ข้อเสนอแนะแนวทางการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ฝ่ายธรรม ศึกษา สำนักเรียน คณะจังหวัดนนทบุรี ภาค 1 สำนักเรียนควรมีการประชาสัมพันธ์ บอกบุญแก่ผู้มีจิตศรัทธา ให้เข้ามามีส่วนร่วมการจัดระบบสื่อสารสนเทศที่ทันสมัย เพื่อให้พร้อมสำหรับการใช้งานด้านการเรียนการสอน รวมทั้งประชาสัมพันธ์บอกบุญผู้มีจิตศรัทธา ให้เข้ามามีส่วนร่วมบริจาคทรัพย์ เพื่อช่วยเหลือด้านงบประมาณ สำหรับบริหารจัดการโรงเรียนด้วย ส่วนสำนักงานแม่กองธรรม สนามหลวง ผู้จัดทำก็ควรจัดกิจกรรมหรือโครงการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา วิชาธรรม ศึกษาอย่างกว้างขวางทั่วถึง และมีความทันสมัยเหมาะสมกับกลุ่มผู้เรียน และควรสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสำนักเรียนและชุมชน โดยให้ความสำคัญกับผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา โดยเน้นให้มีส่วนร่วมจัดการศึกษาในทุกระบบ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก” ผู้วิจัยขอเสนอประเด็นที่ควรกำหนดเป็นนโยบาย เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้นำไปใช้ดังต่อไปนี้

- 1) สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติควรมุ่งเน้นการบริหารงานวิชาการทางด้าน แผนกธรรม เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้สูงขึ้น
- 2) สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติและสถานศึกษาควรสร้างและกำหนด เกณฑ์มาตรฐาน เกี่ยวกับการเรียนการสอนแผนกธรรม ให้มีมาตรฐานมากยิ่งขึ้น
- 3) โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ควรมีการวางแผนการดำเนินงานที่ชัดเจน และปฏิบัติตามแผนที่กำหนด

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ควรมีการจัดอบรมให้ความรู้แก่ครูผู้สอนเกี่ยวกับหลักสูตรสถานศึกษาจัดการ เรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม
2. ควรกำหนดระเบียบแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการวัดผลและการประเมินผลให้มีความ ชัดเจน
3. ควรจัดหาสื่อเทคโนโลยีเพื่อใช้ในการเรียนการสอน ให้ทันสมัยและเพียงพอต่อ ความต้องการ
4. ควรมีการกำหนดเป้าหมายของสถานศึกษาตามมาตรฐานและประเมินคุณภาพ การศึกษาด้านแผนกธรรม ให้มีมาตรฐานและเป็นแบบอย่างเดียวกัน

บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 (ฉบับวิชาบูชา) พฤษภาคม- สิงหาคม 2563

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก” ผู้วิจัยขอเสนอให้ผู้สนใจ ได้นำไปศึกษาวิจัยครั้งต่อไปในประเด็นดังต่อไปนี้

- 1) ศึกษาเรื่องระบบการศึกษาปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในภูมิภาคอื่นๆ ต่อไป
- 2) ทำการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม ให้มีประสิทธิภาพ
- 3) คว้าศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในระดับกลุ่มโรงเรียนในแต่ละกลุ่มโรงเรียน
- 4) ศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้จัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

เอกสารอ้างอิง

- พระมหาบุญเพียร บุญญวิริโย, **ปฏิรูปการศึกษาเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์**, วารสาร วิชาการ, 4 กันยายน, 2544.
- พระมหาบุญฤทธิ์ ไพโรจน์สถิตธาดา, **การศึกษาปัญหาการจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในจังหวัดพิษณุโลก, หลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต, สาขาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม, 2551.**
สำนักงานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 4 อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก , (อัดสำเนา).
- พระมหามานิต สกลกล้า, “สภาพปัญหาและแนวทางพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในจังหวัดชลบุรี.วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยบูรพา, 2551.
- พระมหาเอกชัย ชยเมธี, “การจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม จังหวัดเชียงใหม่” **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2547.**
- พระครูปัญญาวัฒน์กิจ ปัญญาพัฒโน (พึงสูงเนิน). “สภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา ช่วงชั้นที่ 3 ในสถาบันขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมาเขต 4” **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, 2549.**

บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 (ฉบับวิสาขบูชา) พฤษภาคม-สิงหาคม 2563

- พระสมุห์สุทธิยะ สุทธิโย (หุ่ย่มไธสง), “สภาพและปัญหาการใช้สื่อในการจัดการเรียนการสอน
ของครู โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กรมการศาสนา
กระทรวงศึกษาธิการ จังหวัดมหาสารคาม”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต,
บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2541.
- พระครูกิตติวรากร, “การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ฝ่ายธรรมศึกษา สำนักเรียน
คณะจังหวัดนนทบุรี ภาค 1” วิทยานิพนธ์การศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิต
วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2551.